

بسم الله الرحمن الرحيم

خانواده و تربیت جنسی از منظر آیات و روایات

دکتر ثریا قطبی (عضو هیأت علمی دانشگاه شاهد)

محبوبه خزائی کارشناس ارشد علوم حدیث

مقدمه :

از منظر آموزه های اسلامی تربیت جنسی فراهم آوردن شرائط لازم و رفع موانع موجود در جهت رشد و شکوفایی استعداد های جنسی انسان است که در جهت کمال مطلوب بوقوع پیوسته و از انحرافات و لغزش های جنسی جلوگیری و افراد را برای برخورداری از روابط جنسی سالم آماده می سازد. این نوع تربیت زیر مجموعه نظام گسترده تعلیم و تربیت دینی بوده و در راستای تربیت و ارضای متعادل نیاز های روحی و جسمی و پرهیز از هرگونه افراط و تفریطی شکل گرفته و نتیجه آن رسیدن به کمال و قرب به خداوند و خشنودی او خواهد بود. لذا سالم سازی روابط جنسی، پیشگیری از انحرافات جنسی از اهداف تربیت جنسی است

از آنجا که گزینه جنسی و چگونگی ارضای آن در زندگی فردی و اجتماعی انسان تاثیر گذار بوده و در شکل دهی تعاملات او با محیط پیرامونی وی نقش آفرین است، پرورش و ارضای ضابطه مند این گزینه به موازات رشد و شکوفایی سایر غرایز انسانی، تعالی روحی و معنوی انسان را در پی خواهد داشت و در این میان نقش خانواده به عنوان اولین و مهمترین نهاد تاثیر گذار حائز اهمیت است.

اما در اینجا این سوال وجود دارد که آیا در دین مبین اسلام به تربیت جنسی انسان توجه شده است؟ نقش خانواده در این امر مهم چیست؟ به نظر می آید که پرداختن به موضوع تربیت جنسی در کنار سایر انواع تربیت مورد اهتمام شارع بوده و هدایت و تربیت جنسی فرزندان در زمره تکالیف و مسولیت های والدین بشمار می آید. این نوشتار با هدف تبیین نقش خانواده در تربیت جنسی فرزندان و تاثیر آنان بر سالم سازی روابط جنسی و پیشگیری از انحرافات به ارائه راهکار های عملی در راستای تربیت جنسی فرزندان از منظر آموزه های دینی می پردازد.

پیشینه تحقیق: به موضوع نقش خانواده در تربیت جنسی به طور پراکنده در برخی از کتب همچون تربیت جنسی در اسلام از تابت حافظ؛ تربیت جنسی کودک و نوجوان از دیدگاه اسلام و علم از علی اسلامی نسب و مبانی، اصول و روش های تربیت جنسی از منظر قران و حدیث از علینقی فقیهی اشاره شده اما در هیچیک از موارد به طور مستقل به نقش خانواده در تربیت جنسی فرزندان از منظر آیات و روایات پرداخته نشده است.

روش پژوهش تحلیلی است. ابتدا آیات مرتبط با موضوع استخراج و جهت تکمیل به روایات مجلسی، از منابع شیعه و کنز العمال از منابع اهل سنت رجوع شد. در مجموع تعداد آیات مرتبط 100 آیه و تعداد روایات در مجلسی، 365 و در کنز العمال 400 روایت مورد بررسی قرار گرفت.

تربیت جنسی:

واژه « تربیت » از ریشه‌ی « ربو » به معنای زیادت، فزونی، رشد و برآمدن گرفته شده است؛ (ابن فارس، ج 2، ص 483؛ ابن منظور، ج 5، ص 126) این واژه بر پرورش استعداد های انسانی و فراهم کردن زمینه‌ی رشد آن تاکید دارد. (دلشاد تهرانی، ص 37) تربیت، با تعبیر گوناگونی تبیین شده است از جمله آنکه گفته شده « تربیت عبارت از فراهم آوردن شرائط لازم و رفع موانع برای رشد و شکوفایی استعداد های انسان در جهت کمال مطلق است. » (همان، ص 38)

با توجه به معنای تربیت و نیز معنای جنسیت که در اینجا به غریزه‌ی جنسی و سایر امور مرتبط به این حوزه اشاره دارد؛ تربیت جنسی را می توان اینگونه تعریف کرد:

« فراهم آوردن شرائط لازم و رفع موانع موجود برای رشد و شکوفایی استعداد های جنسی انسان که در جهت کمال مطلوب بوقوع پیوسته و از انحرافات و لغزش های جنسی جلوگیری و افراد را برای برخورداری از روابط جنسی سالم آماده می سازد. »

تربیت جنسی از منظر آیات و روایات:

از منظر آیات و روایات تربیت جنسی فراتر از ارضای غریزه فیزیولوژیکی بشمار آمده و با عواملی همچون اخلاق (کلینی، ج 5، ص 320؛ مجلسی، ج 100، ص 236)، عواطف (مجلسی، ج 89، ص 238) و احساسات (اعراف/ 189) (روم/ 21) (کلینی، ج 5، ص 508) (مجلسی، ج 66، ص 287) (مجلسی، ج 10 ص 181) پیوند می خورد. از منظر اسلام تامین و ارضای امیال جنسی تنها در قالب ازدواج شرعی شکل گرفته و خروج از این قالب انحراف از فطرت و نوعی نابهنجاری تلقی می شود. همچنین اقدام به ازدواج و کسب آرامش و مودت در پرتوی آن امری پسندیده و مورد تاکید شارع بوده و پی آمد آن حفظ ایمان و تکمیل دین است (مجلسی، ج 100، ص 219) از این رو توصیه به امر ازدواج در لسان ائمه معصومین (علیهم السلام) به کرات مطرح شده تا آنجا که گفته شده دو رکعت نماز متاهل بهتر از هفتاد رکعت نماز انسان مجرد است (مجلسی، ج 79، ص 211) و خواب شخص متاهل بر فرد مجردی که روزه دار و شب زنده دار است برتری دارد (محمدی نیک، ج 5، ص 2250). همچنین اسلام محبت عمیق و صمیمی زوجین را به یکدیگر محترم شمرده و به آن توصیه کرده است و تدابیری به کار برده که این یگانگی و وحدت هر چه بیشتر و محکمتر باشد. (اخلاق جنسی، ص 77)

نقش خانواده در تربیت جنسی از منظر آیات و روایات:

از آنجا که روابط زن و مرد، نیاز جنسی است که خداوند به صورت طبیعی در نهاد هر انسان قرار داده و خانواده نقش تعیین کننده ای در جهت دهی و هدایت آن دارد، پرداختن به جایگاه خانواده در تربیت جنسی فرزندان از منظر اسلام حائز اهمیت است. بر اساس آیات قرآن و متون روایی می توان برجسته ترین نقشی که خانواده در تربیت جنسی فرزندان دارد را اینگونه ترسیم نمود:

1) الگو دهی عملی: تحقق تربیت جنسی با فراهم آوردن شرایط لازم و رفع موانع صورت می گیرد و یکی از راههای فراهم آوردن شرایط مناسب، در اختیار گذاشتن الگوهای عینی به فرزندان است تا بتوانند به طور مستقیم از رفتار ایشان الگو برداری نموده و در مسیر صحیح گام بردارند. با توجه به کثرت معاشرت فرزندان با والدین و وجود دل بستگی های عاطفی و خونی بین آنان، والدین الگوی رفتاری فرزندان بشمار می آیند از این رو پدران و مادران مکلفند تا در رفتار و عملکرد خود ضوابط شرعی را رعایت نموده و با پایبندی به عفت، حیا و غیرت الگوی عملی شایسته ای برای فرزندان خود باشند.

2) پیشگیری از ایجاد محرک های جنسی در محیط خانواده:

خانواده موظف است از بروز و گسترش هر گونه عوامل تحریک زا در محیط خانواده جلوگیری کند از جمله آنکه:

الف) کلیه فعالیت های جنسی اعم از اظهار ملامت و معاشقه و هم آغوشی و غیره مستور مانده و در حضور فرزندان شکل نگیرد (همان، ج 100، ص 287).

ب) خوابگاه دختران و پسران از هفت سالگی (همان، ج 101، ص 97) یا ده سالگی (همان، ج 101، ص 98؛ متقی هندی، ج 16، صفحه 441) از یکدیگر جدا شود.

ج) کنترل و نظارت در مواضع بوسه بر فرزندان به طور مثال در مورد دختران بوسه بر پیشانی (مجلسی، ج 73، ص 42) زده شود و از بوسه بر لبان فرزندان (جز نوزادان) پرهیز به عمل آید (مجلسی، ج 73، ص 41)

د) نهی از مباشرت خاص با دختران (مجلسی، ج 101، ص 96)

ه) عدم فشار دادن و بوسیدن دختران از شش سال به بالا (کافی، ج 5، ص 533)

و) پرهیز از نشستن دختر بر روی پای مرد از شش سال به بالا (مجلسی، ج 101، ص 96)

ز) نهی از در آغوش کشیدن پسر توسط زن در هفت سالگی و در آغوش کشیدن دختر توسط مرد در شش سالگی (مجلسی، ج 101، ص 96)

ز) منع از بوسیدن پسر توسط زن و دختر توسط پسر بچه از هفت سالگی به بعد (طبرسی، 115)

ح) اجازه گرفتن برای ورود به اتاق پدر و مادر: (نور 58-59؛ مجلسی، ج 101، ص 32)

3) فراهم آوردن شرائط ازدواج فرزندان و تسریع در آن: (کلینی، ج 5، ص 398؛ متقی هندی، ج 16، ص 442)

4) دادن آزادی حق انتخاب در اختیار همسر (مجلسی، ج 100 ص 378؛ حر عاملی، ج 20، ص 293) از دیدگاه اسلام ازدواج باید بر اساس خواست دختر و پسر انجام گیرد و شایسته نیست که دیگران عقاید و خواسته های خود را بر دختر و پسر تحمیل کنند. در راستای کمک به انتخاب صحیح فرزندان می توان شرایطی را فراهم کرد که فرزندان با برخورداری از شناخت کافی خود شخصا همسر ایده ال و هم کفو خود را انتخاب کنند کسی که از نظر روانی، شخصیتی، فرهنگی، اخلاقی و شئون اجتماعی با وی تناسب دارد و در در کنار او احساس آرامش می کند.

5) بکار گیری آموزش های لازم در خصوص تربیت جنسی :

با توجه به نقش مهم آگاهی دهی والدین در رشد، بهبود و اصلاح تربیت جنسی فرزندان و لزوم مداومت بر آموزش (مجلسی، ج 3، ص 64) و لزوم عنایت به تفاوت زمانی میان بلوغ جنسی و بلوغ عقلی (همان، ج 57، ص 360) بکار گیری آموزش های لازم در خصوص موارد زیر ضروری به نظر می رسد:

الف) آموزش حلال و حرام الهی (همان، ج 74 ص 203)

ب) آگاهی دادن به فرزندان در خصوص شناخت محرم و نامحرم (همان، ج 3، ص 64)

ج) آگاهی در جهت پرهیز از عوامل فراهم کننده تحریکات جنسی که توسط شارع مقدس منع شده است: مانند

1. پرهیز از خلوت با نامحرم: نهی از خلوت با نامحرمان (همان، ج 72 ص 379؛ ج 100، ص 261؛ ج 101، ص 50؛ ج 11 ص 318؛ متقی هندی، ج 5، ص 322)

2. پرهیز از اختلاط نابجا با نامحرمان: (مجلسی، ج 69 ص 196؛ ج 101 ص 49)

3. نخوابیدن در نزدیکی زن نامحرم (همان، ج 101، ص 50؛ متقی هندی، ج 3، ص 321)

4. ممنوعیت لمس کردن زنان نامحرم: (متقی هندی، ج 5، ص 328)

5. عدم ذکر زیبایی زن نامحرم برای مرد (مجلسی، ج 73، ص 365)

6. نازك نكردن صدای زنان (احزاب: 32)

7. عدم اظهار زینت بر غیر محارم (مجلسی، ج 101، ص 33)

8. عدم استعمال بوی خوش در مقابل نامحرم: (متقی هندی، ج 16، ص 382)

9. آشکار نکردن صدای خلخال: (همان، ج 16، ص 390)

10. لزوم رعایت پوشش شرعی: (احزاب: 59؛ مجلسی، ج 74، ص 215)

11. عدم مباشرت دو زن و یا دو مرد بدون لباس با یکدیگر: (مجلسی، ج 101، ص 47؛ همان، ج 101، ص 48)

12. منع از خوابیدن دو زن و یا دو مرد در لحاف واحد و بدون مانع: (همان، ج 101، ص 48؛ همان، ج 76، ص 94؛ متقی هندی، ج 5، صفحه 325)

13. منع از دست دادن مرد با زن نامحرم (مجلسی، ج 21، ص 113؛ همان، ج 101، ص 32)

14. ستر شرمگاه: (متقی هندی، ج 5، صفحه 330) و عدم تفاوت میان کودکان و بزرگسالان در این مورد (همان، ج 7، ص 330)

(د) آگاه نمودن فرزندان نسبت به نکات حائز اهمیت در روابط زناشویی:

1. لزوم ملاحظت و معاشقت (مجلسی، ج 62، ص 327)

2. عرضه خود بر همسر (کافی، ج 5، ص 508)

3. دوری از شرم در روابط جنسی (مجلسی، ج 100، ص 239)

4. پرهیز از تخیلات ناروا: (همان، ج 100، ص 281)

5. توجه به مکان (همان، ج 103، ص 290) و زمان: (بقره: 197؛ مجلسی، ج 86، ص 313؛ متقی هندی، ج 16، ص 348)؛ و چگونگی روابط جنسی: (مجلسی، ج 59، ص 327؛ همان، ج 72، ص 447؛ همان، ج 100، ص 281 و ص 295؛ متقی هندی، ج 7، ص 131 و ج 16، صفحه 355)

6. لزوم زینت زن برای مرد و مرد برای زن تا حدی که حرام نیست ((فیض کاشانی، ج 3، ص 110)

7. استفاده از حنا: (متقی هندی، ج 7، ص 129)

8. توجه به خوشپوشی: (حر عاملی، ج 14، ص 15)

9. توجه به نیاز جنسی همسر: (فیض کاشانی، ج 3، ص 110)

10. تمکین جنسی زن: (نساء: 34)

11. خوشبو کردن: (حر عاملی، ج 14، ص 15)

12. رعایت پاکیزگی و نظافت (کافی، ج 5، ص 567؛ مجلسی، ج 59 ص 322)

13. پرهیز از بوی بد دهان (متقی هندی، ج 6، ص 64)

14. توجه به نیازهای عاطفی و احساسی همسر: همچون

الف) برقرار کردن ارتباط چشمی با نگاه همسران به همدیگر: (همان، ج 16، ص 276)

ب) نشستن در کنار همسر (محمدی نیک، ج 2، ص 1186)

ج) گذاشتن لقمه در دهان همسر " (حر عاملی، ج 14، ص 123؛ مسند احمد بن حنبل، ج 2 ص 108)

ه) تبیین جایگاه محبت و رزی به همسر: گاه با ابراز عشق: (مجلسی، ج 63، ص 287) گاه با دادن سوغاتی (حر عاملی، ج 8، ص 337).
(و گاه حتی با جفت کردن کفش عروسی که به خانه همسر میرود (صدوق، ج 3، ص 551) شکل می گیرد.

(و) پرهیز از عوامل دلسرد کننده همچون: اظهار خشم نسبت به همسر (متقی هندی، ج 16، ص 377؛ طبرسی، ص 216) و تهمت به زن: (مجلسی، ج 103، ص 249) و لزوم مدارا با زن: (طبرسی، ص 218)

ز) تبیین نگاه ارزشی دین به ارتباط زناشویی (مجلسی، ج 89 ص 238)

ح) تبیین جایگاه حیا و عفت (مجلسی، ج 76 ص 111) (مجلسی، ج 6 ص 315) و غیرت (مجلسی، ج 76 ص 115) (مجلسی، ج 103 ص 250)

ط) تبیین نگاه دین در عدم جواز ارضای تمایلات جنسی جز از راه ازدواج شرعی مانند ممنوعیت:

زنا (اسرا: 32؛ متقی هندی، ج 5، ص 338)

استمناء: (مجلسی، ج 101، ص 30)

همجنس گرایی: (قمر 37 و 38- الاعراف 80 تا 84- نمل 54 تا 58 مجلسی، ج 27 ص 217)

داشتن شریک جنسی نامشروع: (نساء: 15 تا 18)

آمیزش با حیوان: مجلسی، ج 69، ص 221؛ متقی هندی، ج 5، ص 338)

مضاجعه (مجلسی، ج 76، ص 93)

ی) پرهیز از افراط در برقراری روابط جنسی (مجلسی، ج 59، ص 262)

ک) ارایه آگاهی های لازم در خصوص تغذیه مناسب: (مجلسی، ج 104 ص 80)

ل) واگذاری امر دختران به مادران (متقی هندی، ج 16، ص 309)

م) آموزش شیوه های کنترل نفس:

1. کنترل نگاه به نامحرم و عدم استمرار نگاه: (نور: 30؛ مجلسی، ج 13، ص 29؛ همان، ج 14، ص 306 و ص 325؛ همان، ج 101، ص 33 و ص 36)

2. پرهیز از چشم چرانی و نظر بازی: (همان، ج 104، ص 38)

3. خویشتن داری: (نور: 33 مجلسی، ج 58، ص 286؛ همان، ج 66 ص 374؛ همان، ج 68 ص 269 و ص 274)

4. کنترل شهوت با روزه داری (همان، ج 100 ص 220)

5. مشغول کردن خود با کار: (همان، ج 3 ص 87)

1. قرآن مجید
2. ابوالحسین احمد بن فارس، معجم المقاییس اللغة، به تحقیق و ضبط عبدالسلام محمد هارون، الطبعة الثانية، شركة مكتبة و مطبعة الحلبي، مصر، 1389 ق.
3. اسلامی نسب بجنوردی، علی، تربیت جنسی کودک و نوجوان از دیدگاه اسلام و علم، نسل نو اندیش، چاپ اول، زمستان 79
4. جمال الدین محمد بن مکرم بن منظور، لسان العرب، الطبعة الاولى، دار احیاء التراث العربی، بیروت، 1408 ق
5. حر عاملی، وسائل الشیعه (الاسلامیة)، تحقیق: محمد رازی، أبی الحسن شعرانی، بیروت - لبنان، دار احیاء التراث العربی، بی تا
6. دلشاد تهرانی، مصطفی، ماه مهر پرور، خانه اندیشه جوان، تهران، چاپ دوم، پاییز 1378
7. صدوق، محمد بن علی بن حسین بن بابویه، من لایحضره الفقیه، تصحیح: علی اکبر غفاری، چاپ دوم، قم، نشر اسلامی
8. طبرسی، مکارم الاخلاق، چاپ ششم، منشورات شریف رضی، 1392 ق
9. فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی: مبانی، اصول و روش ها از منظر قرآن و حدیث، قم، دار الحدیث، 1387 ش
10. فیض کاشانی، محمد محسن بن مرتضی، المحججه البیضاء فی تهذیب الاحیاء، تهران، مکتبه الصدوق، 1339 ق
11. قائمی امیری، علی، خانواده و مسائل جنسی کودکان، چاپ 15، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، تهران، 1386 ش
12. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تصحیح و تعلیق: علی اکبر غفاری، چاپ سوم، دارالکتب الاسلامیة، تهران، 1367 ش
13. محمدی نیک معروف به ری شهری، محمد، میزان الحکمه، چاپ اول، قم، دار الحدیث، 1377 ش
14. مجلسی، محمد باقر، مجلسی، تهران، المکتبه الاسلامیة، 1403 ق
15. مطهری، مرتضی، اخلاق جنسی در اسلام و غرب، تهران، صدرا، 1374 ش
16. هندی، علی المتقی بن حسام الدین، کنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال، تحقیق: بکری حیانی، تصحیح: صفوه السقا، بیروت، مؤسسه الرساله، 1409 ق